

Сердюк Л.О., Шкляр О.О.,  
Волошина Ю.М.  
Політехнічний коледж ДВНЗ КНУ  
м. Кривий Ріг

## Сторінками життя та творчості Ліни Василівни Костенко

Сценарій присвячений 90-річчю з дня народження поетеси)

**Епіграф:** Я вибрала Долю собі сама.

І що зі мною не станеться, –  
у мене жодних претензій нема  
до Долі – моєї обраниці.

**Звучить музика.**

Народження людини (танок)

**Діти:**

– Боже, яка гарна дівчинка...  
– Ким же вона виросте?

**Ангел (цілує в чоло):**

– Талант...  
Такі діти народжуються раз на тисячоліття!

**Діти:**

– А талант буде мати?

**Ангел:**

– Напевно...

**Діти:**

– То хто ж вона?

*(на тлі тихої музики звучать слова)*

**Викладач 1** Гарна та сильна.

**Викладач 2** Принципова та турботлива.

**Викладач 3** Вольова та водночас ніжна...

**Викладач 1** А хто вона? Яка в неї доля? Звідки черпає сили та натхнення?  
Ми спробуємо сьогодні розібратися.

**Пропонуємо Вашій увазі вірш «Доля» у виконанні студентки – першокурсниці з Криворізького авіаційного коледжу - Якобсон Олени**

Наснився мені чудернацький базар:  
Під небом у чистому полі;  
Для різних людей,  
Для щедрих і скнар,  
Продавалися різні Долі.  
Одні були царівен не гірш,  
А другі – як бідні Міньйони.  
Хто купляв собі Долю за гріш,  
А хто і за мільйон.  
Дехто щастям своїм платив,  
Дехто платив сумлінням,  
Дехто золотом золотим,  
А дехто – вельми сумнівним.  
Долі-ворожки, тасуючи дні,  
До покупців горнулись.  
Долі самі набивались мені,  
І тільки одна відвернулась.  
Я глянула їй в обличчя смутне,  
Душею покликала очі.  
– Ти все одно не візьмеш мене, –  
Сказала вона неохоче.  
– А може візьму?  
– Ти собі затям, – Сказала вона суворо.  
За мене треба платити життям,  
А я принесу тобі горе.  
То хто ж ти така?  
Як твоє ім'я?  
Чи варта такої плати?  
Поезія – рідна сестра моя,  
Правда людська – наша мати.  
І я її прийняла як закон  
І диво велике сталось:  
Минула ніч – і скінчився сон,  
А доля мені зосталась.  
**Я вибрала Долю собі сама,  
І що зі мною не станеться –  
У мене жодних претензій нема  
До Долі – моєї обраниці.**

**Викладач 2** 90 років – ціла епоха! Нам з вами пощастило, бо ми живемо в час, коли живе й творить Легенда української літератури.

**Викладач 3** Вона – явище не лише української, а й усієї світової культури! Гордість бере, що ми з нею дихаємо одним повітрям, ходимо одними стежками, дивимося в одне небо.

**Викладач 1** Сьогодні ми відчинимо двері в її особисте життя та спробуємо підглядіти найпотаємніше.

**Студент 1**

– Є люди, які прагнуть слави. Вони намагаються засвітитись, виділитись з натовпу. Але це не про Ліну Костенко. Скромність – одна з рис, притаманних поетесі.

**Студент 2**

– Може здатися дивним, проте вона не дає жодних інтерв'ю, не любить публічності.

**Студент 3**

– Тож марно чекати від поетеси відповіді на питання приватного характеру. Майстриня слова не хоче говорити про особисте, напевне, щоб не зурочити, бо, як відомо, щастя любить тишу. Лишається звертатися за інформацією до її творів, на чому авторка й наполягає.

**Студент 1**

– Найпотаємнішою мрією дитинства Ліни Костенко, яку вона пронесла через все життя, було бажання бути аж ніяк не поетесою, а льотчицею, сягати далеких висот. Вона хотіла літати.

**Студент 2**

– Тож якось вирішила стрибнути з парашутом, роль якого дістався старій маминій парасолі. Оскільки парасоля була чорною, а парашут мав бути білим, дівчинка обдерла стару тканину, замінивши простирадлом, натягнутим на каркас. Ліна видряпалась на горище з „парашутом“, відкинула драбину і стрибнула. Впала, забилася, але не плакала.

**Студент 3**

Кожен з нас напевне знає, коли в щось щиро віриш, то мрія обов'язково стане дійсністю. Усе своє життя Ліна Костенко сягає висот надможливого. Як бачимо, її бажання матеріалізувалось. Тоді все й почалося... її політ життям.

**До Вашої уваги пропонуємо переглянути відео презентацію вірша «Крила» у виконанні Б. Ступки.**

**Студент 1**

– Усе життя Ліни Василівни Костенко – взірць чесності, передусім із собою, та порядності... Їй не соромно за свої вчинки, оскільки ніколи не кривила душею, говорила та робила завжди по совісті, не вступаючи у поєдинок з нею, бо ж і сама вона – є совість людська.

**Студент 2**

– Недаремно говорять, що у житті як на довгій ниві, трапляється все.. Ось і у Ліни було все.

**Студент 3**

– Ліна Василівна Костенко народилася 19 березня 1930 року у містечку Ржищеві на Київщині у родині вчителів.

**Студент 1**

– Батьки прищеплювали з раннього дитинства дівчинці високі моральні цінності, вчили її на літературних, фольклорних та історичних зразках.

**Студент 2**

– Усе життя Ліна рівнялась на батька – Василя Костенка, поліглота-самородка (який володів 12-ма мовами), видатного педагога, який за необхідності на найвищому рівні міг викладати всі предмети у школі.

**Студент 3**

– 1936 року родина переїздить до Києва, де Ліна навчається у середній школі №123 на Куренівці. Ще школяркою вона починає відвідувати літературну студію при журналі «Дніпро», редактором якої був Андрій Малишко.

### Студент 1

– Одного страшного дня було заарештовано батька та забрано з родини на цілі 10 років. Маленька Ліна тоді ще не уявляла як це бути донькою «ворога народу». Вона просто не могла змиритися з тим фактом, що її батька, розумного та інтелігентного, так безцеремонно, грубо принизили й вирвали з родини. «Вашим червоним прапором тільки биків лякати», – заявив він суддям, почувши вирок – 10 років концтаборів.

### Студент 2

– У дитинство дітей 30-х років шаленим шквалом увірвалася війна. Потрясіння, пережите поколінням її ровесників у роки фашистської навали, довго мучило пам'ять, відбившись у низці поетичних творів Ліни Костенко.

«Мій перший вірш написаний в окопі» – той перший вірш, що його дівчинка з містечка над Дніпром написала «мало не осколком» на стіні окопу, не зберігся, упав снаряд і стіна з великими дитячими літерами осипалася.

### Студент 3

Але залишився спогад, болюче відчуття війни як чогось страхітливого, неприродного. Уявімо, якими очима дивилась на все це 11-річна дівчинка.

*(на фоні музики вірш «Мій перший вірш написаний в окопі»)*

Мій перший вірш написаний в окопі,  
На тій сипкій од вибухів стіні,  
Коли згубило зорі в гороскопі  
Моє дитинство, вбите на війні.  
Лилась пожежі вулканічна лава,  
Стояли в сивих кратерах сади,  
І захлиналась наша переправа  
Шаленим шквалом полум'я й води.  
Був білий світ не білий вже, а чорний,  
Вогненна ніч присвічувала дню  
І той окопчик – як підводний човен  
У морі диму, жаху і вогню.  
Це вже було ні зайчиком, ні вовком –  
Кривавий світ, обвуглена зоря!  
А я писала мало не осколком  
Великі букви щойно з букваря.  
Мені б ще гратись в піжмурки і в класи,  
В казки літять на крилах політур,  
А я писала вірші про фугаси,  
А я вже смерть побачила впритул.  
О, перший біль тих не дитячих вражень,  
Який він слід на серці залиша!  
Як невимовне віршами не скажеш,  
Чи не німою зробиться душа?  
Душа в словах – як море в перескопі,  
І спомин той – як відсвіт на чолі...  
Мій перший вірш написаний в окопі.  
Він друкувався просто на землі.

### **Студент 1**

Війна брудними чобітьми промарширувала Лініним дитинством, спробувала розтоптати дитяче серце. Та не вийшло. Грізні події тих воєнних років не тільки залишили криваві рубці в дитячому серці поетеси, а і загартували її.

### **Студент 2**

Ліна Костенко увійшла в поезію шістнадцятирічною. Але вже тоді було зрозумілим, що в неї рідкісне обдарування, що вона – діамант, який потребує тільки обрамлення.

### **Студент 3**

1946 року – опубліковано перші вірші Ліни Костенко.

### **Студент 1**

1947 року – закінчує середню школу і вступає до Київського педагогічного інституту імені Михайла Драгоманова.

### **Студент 2**

з 1952 по 1956 рік – навчається у Московському літературному інституті імені О. М. Горького, який закінчує з відзнакою. Це був єдиний на той час вищий навчальний заклад, в якому здобували освіту майбутні майстри художнього слова.

### **Студент 3**

Саме тут під час навчання доля зводить її з однокурсником Єжи-Яном Пахльовським, який згодом стає її чоловіком. Як пісня, народилося їхнє кохання. Були зустрічі під зорями, були мрії, були сподівання і радість від народження дочки – Оксани Пахльовської, яка тепер викладає українську мову та літературу у Римському університеті ла Сап'єнца.

### **Студент 1**

Але «інтернаціональне» кохання українки і поляка не витримало перешкод. Єжи-Яну Пахльовському та Ліні Костенко не судилось бути разом. Кажуть, там на небесах є книга людських доль. Та в ній напевне імена Єжи і Ліни не були поруч, вони змушені були розлучитися. Люблячі серця залишилися кожне зі своєю Батьківщиною: Єжи з рідною Польщею, а Ліна не уявляла себе без матінки-України.

Поетеса навіть присвятила колишньому чоловікові вірш «Спогад» (Поїзд із Варшави), до якого композитор Володимир Верменич написав музику.

### **Студент 2**

Та цікаво склалась доля цього твору. Проте мало хто знає, що слова пісні належать Ліні Костенко. Адже оголошували її трохи хитруючи. «Музика – Володимира Верменича, слова – народні». Інакше не можна було, оскільки автор була в опалі. Проте сама Ліна Костенко й не ображалася, бо хоча б у такий спосіб мала змогу зі своєю поезією виходити на широкий загал.

**Пропонуємо Вашій увазі переглянути відео – презентацію до пісні «Поїзд із Варшави спогади навіяв, я на Україні згадую тебе...».**

### **Студент 3**

1957 року виходить друком перша збірка «Проміння землі». У цей період Ліна є однією з найяскравіших поетес-шістдесятників. Її ім'я стало поруч з такими відомими поетами, як Іван Драч, Микола Вінграновський, Василь Симоненко, Віталій Коротич, Дмитро Павличко, Василь Стус.

### **Студент 1**

1958 року виходить друком друга збірка « Вітрила», яка складається з ліричних віршів, де автор правдиво і широко оспівує красу рідного краю, глибину прекрасного людського почуття – кохання. Є в книзі поема-казка. Цікава за своїм сюжетом, написана в глибоко народному плані.

## **Студент 2**

1961 рік – з'являється третя збірка «Мандрівки серця», яка зазнала критики за «аполітичність».

Збірка засвідчила справжню творчу зрілість поетеси, поставила її ім'я серед визначних майстрів української поезії.

## **Студент 3**

«Я в людей не проситиму сили... Я в людей попрошу тільки вірш», – писала ще в юності Ліна Костенко, немовби передбачаючи і життєві випробування, і неминучі розчарування, і довгі роки вимушеного мовчання.

## **Студент 1**

Свого часу Ліна Костенко стала легендою. Це тоді, коли в літературі її ніби не існувало, ім'я її було заборонено, вірші не друкувалися, про вихід книжок і не мріялось.

## **Студент 2**

Безкомпромісна Ліна Костенко не дозволила потоптати своєї гідності як людини, як митця. Майже 16 років її твори за часів радянського режиму не видавалися.

## **Студент 3**

У найстрашніші періоди, коли все тісніше змикалось коло переслідувань, цькувань і заборон – вона писала. Ліна Костенко не нарікала на свою долю, яку обрала один раз на все життя. І тепер не нарікає... Вона мужньо і елегантно летить далі життям.

## **Студент 1**

1962 року вийшов друком кіносценарій «Перевірте свої годинники», створений разом з Аркадієм Добровольським. У результаті він посів друге місце на республіканському літературному конкурсі, що автоматично давало право на екранізацію. Та коли сценарій проходив через катівню худрад, його було офіційно визнано, як «занадто естетизований».

## **Студент 2**

Картина розповідає про молодого солдата – поета на війні. Після численних переписувань сценарію, стрічка отримала назву «Хто повернеться – долюбить» (1966).

Автор же відмовилась ставити своє прізвище під переписаним текстом.

## **Студент 3**

1963 року Ліна Костенко подала до видавництва нову збірку поезій «Зоряний інтеграл». Якби ця збірка вийшла друком, вона б стала найяскравішою подією в культурному житті країни, та вихід книги спочатку затримали, потім спробували поетесу умовити поміняти окремі строфи, вилучити надто промовисті вірші та дописати інші на замовлення. На цей компроміс вона не пішла, і за вказівкою цензури друкування книги було заборонено.

**Студент 1** Тихим сяйвом над долею Ліни Костенко був Василь Васильович Цвіркунов. Доля звела їх 1963 року: їй – 33, йому – 46. Високий красень у високих літах завжди все розумів і був поруч всі 25 років подружнього життя до свого останнього подиху.

Найнезабутніше з облич,

Таке єдине, Боже, Боже!

Не плач, не муч його, не клич.

Він не обізветься. Не може.

Там ні печалі, ані сліз.

Ні дня, ні вечора, ні рання.

Його нема ніде. Він скрізь,

Вже в остаточній формі існування.

## **Студент 2**

Він дуже любив роботу дружини і оберігав Лінусеньку від зайвих дзвінків. Інвалід без ноги на старенькому «Запорожці» разом із родиною об'їхав усю Україну, показав її сім'ї, разом вони пізнавали країну.

28 травня 1969 року – у шлюбі з Цвіркуновим Василем Васильовичем народився син Цвіркунов Василь Васильович молодший, якого Ліна Костенко назвала на честь двох Василів – чоловіка та батька, чия стійкість і мужність були для неї прикладом. Зараз він кандидат технічних наук, програміст, живе з родиною у США.

## **Студент 3**

В інтимній ліриці передано весь діапазон їх почуттів.

Симфонія кохання у творчості палітри поетеси, ніби пташеня поетичного саду. Ці перлини інтимної лірики дають щасливу нагоду делікатно доторкнутися до найсокровеннішого в душі поета.

## **Студент 1**

Читаючи вірші Л. Костенко, ми ніби поринаємо в дивовижний світ високих почуттів, святих і чистих. Ліна Костенко визнала, що Василь був людиною, яку ні розлюбити, ані забути неможливо!

Розкажу тобі думку таємну,  
дивний здогад мене обпік:  
я залишуся в серці твоєму  
на сьогодні, на завтра, навік.  
І минатиме час, нанизавши  
Сотні вражень, імен і країн, –  
На сьогодні, на завтра, назавжди!  
Ти залишишся в серці моїм.  
А чому? То чудна теорема,  
На яку ти мене прирік.  
То все разом, а ти – окремо.  
І сьогодні, і завтра, й навік.

**Пропонуємо Вашій увазі пісню «Не час минає, а минаєм ми...» у виконанні гостей з Обласного музичного училища.**

## **Студент 2**

1964–1965 – час, коли відбулась переоцінка цінностей, зокрема світоглядних, Костенко не належала до жодних дисидентських організацій.

## **Студент 3**

1965 року підписала лист-протест проти арештів української інтелігенції. Підтримувала переслідуваних радянською владою митців. За це тривалий час не мала змоги публікувати свої твори.

## **Студент 1**

1969 року Осип Зінкевич в діаспорі видав велику збірку «Поезії», до якої увійшло все найкраще, що було створено на той час поетесою, зокрема поезії, які поширювалися у «самвидаві» через заборону цензурою.

## **Студент 2**

1972 року було подано у видавництво нову збірку «Княжа гора». Рецензори схвалили збірку, але пропонували вилучити лише одну поезію про Україну. Під час бесіди з директором Ліна була категоричною: «Або збірка буде із цим віршем, або не буде збірки!»

### **Студент 3**

1977 року друкується збірка «Над берегами вічної ріки». До збірки увійшла філософська лірика на одвічні людські проблеми, зокрема вірші про безсмертя нашого воїнства; вірші-роздуми про мистецтво, рідну природу, кохання.

### **Студент 1**

1979 року виходить з друку історичний роман у віршах «Маруся Чурай», який згодом був названий українською енциклопедією XVII століття.

В основі роману відома у багатьох країнах світу балада «Ой не ходи Грицю...» знаменитий сюжет про кохання, зраду і отруєння Гриця понад 100 років розробляється письменниками.

### **Студент 2**

Але Ліні Костенко вдалося написати новаторський твір, у якому вона не лише дала своєрідне трактування взаємовідносин Гриця і Марусі, а й відобразила широку панораму життя і боротьби українського народу в один із важливих періодів 17 століття.

### **Студент 3**

Твір пронизаний ідеєю незнищенності українського народу, глибокою вірою у його духовну силу і могутність. Автор повернула українській нації гідність. Роман став одним із найбільших досягнень української та світової культури.

**Пропонуємо Вашій увазі інсценування уривку з роману Ліни Костенко «Маруся Чурай».**

### **Студент 1**

1980 року видано збірку «Неповторність».

### **Студент 2**

Так історично склалось, що таланти визнаються лише після смерті. Проте Ліну Костенко визнали і відзначили за життя. Її нагородили Шевченківською премією за роман «Маруся Чурай» та збірку «Неповторність». Це була вистраждана і заслужена винагорода. Слово Ліни Костенко завжди було на сторожі правди. Література, писала поетеса, – це не змагання, а боротьба. Боротьба добра і зла, справедливості і несправедливості. Хто знає, якби не така нелегка доля, чи змогла б вона підняти свою поезію до таких висот.

1983–1985 рр. – створена драматична поема «Сніг у Флоренції».

### **Студент 3**

1984 року створена драматична поема «Дума про трьох братів неазовських».

### **Студент 1**

1983–1986 рр. – створена поема-балада «Скіфська одіссея»

### **Студент 2**

1987 року видаються збірка «Сад нетанучих скульптур», книжка для дітей «Бузиновий цар».

### **Студент 3**

1989 року виходить з друку найповніше видання поезій Ліни Костенко за останні роки – збірка «Вибране».

### **Студент 1**

1989 року – Лауреат премії Антоновичів.

У березні 1992 року була нагороджена Почесною відзнакою Президента України і Орденом князя Ярослава Мудрого 5 ступеня.

### **Студент 2**

1994 року за книжку «Інкрустації», видану італійською мовою, присуджено премію ім. Франческо Петрарки. Розсип перлин мудрості показують істинні шляхи добра, нагадують про



втрачене почуття національної гідності, мобілізують волю, додають сили протистояти злу, спонукають замислитись над вічними цінностями.

**Студент 3**

1999 року завершено історичний роман у віршах «Берестечко» – про найбільшу трагедію в українській історії.

**Студент 1**

Цього ж року вручено диплом Почесного доктора Національного університету Києво-Могилянська академія“.

**Студент 2**

2000 року стала першим лауреатом Міжнародної літературно-мистецької премії ім. Олени Теліги.

**Студент 3**

2001 року – Національна спілка письменників України висунула кандидатуру Ліни Костенко на Нобелівську премію в галузі літератури.

**Студент 1**

2002 року присвоєно звання Почесного доктора Чернівецького національного університету на V Міжнародному конгресі українців.

(м. Чернівці).

**Студент 2**

З 1991 почала їздити до Чорнобильської зони, хоч і розуміла всі ризики. Говорила, що це її добровільна еміграція! А їздить у Чорнобиль аби набратися сил. Хоча донька Оксана та син Василь були не в захваті від цих поїздок. Підтримував лише покійний чоловік, хоч і хвилювався.

**Студент 3**

Поетеса самотня, самостійна в усьому. Всі найважливіші проблеми часу знаходять відбиток в її творчості. Написала сценарій до фільму «Чорнобиль. Тризна» (1993 р. ) вона мовчки та непублічно створює неофіційний музей історії – не Чорнобильської катастрофи, а болю, горя та пам'яті людей Чорнобиля.

**Студент 1**

Цей дощ – як душ. Цей день такий ласкавий.

Сади цвітуть. В березах бродить сік.

Це солов'їна опера Ла Скала!

Чорнобиль. Зона. Двадцять перший вік.

Тут по дворах стоїть бузкова повінь.

Аж ті бузки проламують тини.

Тут шука йде, немов підводний човен,

І прилітають гуси щовесни.

Але кленочки проросли крізь ганки.

Жив-був народ над Прип'яттю – і зник.

В Рудому лісі виросли поганки,

І ходить Смерть – єдиний тут грибник.

**Студент 2**

2010 рік створено прозовий роман «Записки українського самашедшого», який викликав ажіотаж і тимчасову його нестачу в книгарнях, що призвело до появи піратських передруків. Станом на червень 2011 р. загальний офіційний наклад становив 80 тисяч примірників.

### **Студент 3**

2011 року вийшла поетична збірка «Річка Геракліта», куди ввійшли раніше написані вірші та 50 нових поезій. Цикли природи та людського буття тут зв'язані в єдине ціле. Вірші – осяяння, вірші – попередження, вірші – реквієми і вірші, де тріумфує неприборкана стихія людських почуттів, створює цілісну симфонічну «поему» філософського осягнення Часу.

**Пропонуємо Вашій увазі пісню на слова Ліни Костенко «Дощі програють по городу гаму» у виконанні гостей з Обласного музичного училища.**

### **Студент 1**

2012 року – відбулась презентація монографії про Ліну Костенко «Є поети для епох» авторства Івана Дзюби.

Цього ж року удостоєна відзнаки «Золотий письменник України».

### **Студент 2**

Сьогодні вона почесний професор Києво-Могилянської академії, почесний доктор Львівського та Чернівецького університетів.

### **Студент 3**

Творчий доробок – ні багато, ні мало... Складно визначити кількість творів, оскільки й досі поетеса не мовчить, а говорить із нами у своїх віршах. Її вірші – то коштовні перлини, кожна з яких не схожа на попередню. Як у природі, повторень не буває, так і в неї, кожен вірш – то справжнісінький скарб.

### **Студент 1**

Воістину говорять, якщо людина талановита, то в усьому. За що б не бралась майстриня, все у неї виходить якнайкраще, можливо тому, планка піднята високо.

### **Студент 2**

Її твори давно розібрано на цитати, якими маємо змогу послуговуватися зараз. У них, напевне, є відповіді на всі питання, що ставить життя.

### **Студент 3**

Велична постать Ліни Василівни Костенко назавжди увійде в історію української літератури. Геніальна поетеса! Так би мовити Шевченко нашої доби! Поетів такого масштабу, такого таланту народжується один – два на тисячоліття!

### **Студент 1**

Ми пишаємося великою поетесою, що майстерно використовує мистецтво слова для створення своїх шедеврів. Так як вона, не скаже ніхто. Її лет життям продовжується!

### **Студент 2**

Рим–Лондон – Кучеряве русяве волосся, світлі очі і глибокий вдумливий погляд. Це онука - Ярослава Франческа Барб'єрі. Ярослава не називає Ліну Костенко бабусею, лише мамою, старшою мамою. 28-річна випускниця Оксфорда, а сьогодні – майбутня докторантка ще й одного з найкращих британських університетів попри щільний графік навчання, намагається не порушувати сімейної традиції.

### **Студент 3**

Маємо надію, що і цього року Вона неодмінно прибуде до Києва і привітає старшу маму, письменницю Ліну Костенко, із 90-м Днем народження.

**Пропонуємо Вашій увазі пісню на слова Ліни Костенко «Небачене, побачене...» у виконанні гостей з Обласного музичного училища.**

### **Викладач 1**

Ми теж вітаємо Ювіляра і маємо надію зустрітися наступного року. Побажаємо їй міцного здоров'я, творчого натхнення і нових мистецьких звершень, а нам, читачам, - не розлучатися з неповторною, мудрою і пристрасною її поезією.

Нехай Доля, яку сама Ліна Костенко обрала, буде прихильною до неї.

**Викладач 2**

На все добре, до побачення!

**Викладач 3**

До нових зустрічей!

Використані джерела:

<https://www.youtube.com/watch?v=E2SldjBE02k>

<https://www.youtube.com/watch?v=j9ni99gNH5E>

<https://www.youtube.com/watch?v=ovVCInlG2Dc>

<http://report.if.ua/video/lini-kostenko-90-rokiv-pyat-pisen-na-yiyi-virshi-yaki-treba-pochuty-video/>

<https://www.youtube.com/watch?v=i4sSVshrb7c>

Джерело доступу: <https://urok.osvita.ua/materials/outschool/72325/>